

Üçüncü yaş turizmi ve bunun Türkiye açısından değerlendirilmesi

Dr. SÜREYYA YILDIRIM

Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi Lapseki Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik
Yüksekokulu, Lapseki - Çanakkale / Turkey

ABSTRACT

SENIOR CITIZENS TOURISM AND IMPLICATIONS FOR TURKEY

In this paper, a number of interpretations regarding senior citizens tourism activity have been accomplished. The study divided into three broad sections. First, following the definition and general assessment of such type of tourism, its situation within the world tourism movements is stated. Secondly, the profile of demand for senior citizens tourism is also included in this section. Thirdly, the current situation of such tourism activity in the Turkish tourism industry and some other opportunities are appraised. What benefits Turkey may possibly gain from senior citizens tourism are finally listed respectively.

Keywords: Senior citizens tourism, Turkey.

GİRİŞ

Türkiye ekonomisinin karşı karşıya bulunduğu dar boğazların aşılmasında önemli katkıları olan turizm, önümüzdeki beş yılda arzını artırıp, çeşitlendirdiği ve pazarlama problemlerini aştığı takdirde ülkemiz ekonomisinin lokomotifine haline gelecektir.

Bilim ve teknolojinin hızla ilerlemesi, yaşam standartlarının yükselmesine ve insan ömrünün uzamasına, dolayısıyla yaşlı nüfusun dünya nüfusu içerisindeki payının artmasına neden olmuştur. Emekli kesimin, ülkelerindeki sosyal güvenlik kurumlarının (yaşlılar kulüpleri, emekli dernekleri vb.) çatısı altında toplanmaları bir araya gelerek ortak düşünüp ortak hareket etmek istemeleri, üçüncü yaş turizminin kitle turizmi şeklinde gelişmesine neden olmuştur.

Yeni bir turizm çeşiti olan üçüncü yaş turizmi hakkında yayınlanmış çok az eser bulunmakta ve bunların büyük bir kısmında istatistiki bilgilerdir. Ayrıca çalışmalarda emeklilik yaşının ülkelere göre farklılıklar göstermesi nedeniyle üçüncü yaş grubu turizminin tanımında yaş olarak tam bir fikir birliği mevcut olmamakta, bunun neticesinde de istatistiki bilgilerin karşılaştırılması mümkün olamamaktadır. Bu makalede, üçüncü yaş grubunda alt limit 50 yaş olarak belirlenmiştir.

Bu makale üç kısımdan oluşmuştur. İlk bölümde üçüncü yaş turizmi genel olarak ele alınıp, tanımı yapılmış, dünya turizmi içerisinde üçüncü yaş turizminin konumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca talep profili verilmiştir. İkinci bölümde ülkemiz açısından üçüncü yaş turizmi bakımından imkanlarımız ve mevcut durum değerlendirilmiştir. Üçüncü ve son olarak da sonuç ve öneriler belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ YAŞ TURİZMİNE GENEL BAKIŞ

Üçüncü yaş turizmi anlam ve tanımı bakımından ele alındıktan sonra, dünya turizmi içerisinde üçüncü yaş turizminin durumu nedir, bu konular üzerinde durulmuştur.

Üçüncü yaş turizminin tanımı ve anlamı

Üçüncü yaş turizminin tanımını yapmak güç olmakla beraber bu konuda bazı tanımlar yapılmıştır.

Üçüncü yaş turizmi, "50 yaş ve üstündeki insanların ikametleri, çalıştıkları ve her zamanki ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına yaptıkları seyahatlerden ve seyahatleri esnasında genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek geçici, süreli konaklamalarından kaynaklanan ilişkiler bütünüdür" şeklinde tanımlanabilir.

Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı gibi üçüncü yaş turizminde alt yaş sınırını belirlemek önemli bir sorundur. Ancak tıp dünyasında 50 yaşının, bazı şeylerin hatırlanmasında insanın zorlandığı, unutkanlığın başladığı, kadınlarda doğurganlığın sona erdiği yaş olarak kabul edilmesi nedeniyle turizmde üçüncü yaş grubuna genelde 50 ve üzeri yaşta insanlar dahil edilmektedir. İnsan yaşınının gerek çalışma fonksiyonu ve gerekse yaş itibarıyla üç döneme ayırmak mümkündür.

Birincisi, gelişme eğitim sürecini kapsayan çocukluk ve gençlik dönemidir. İkinci dönem olgunluk ve üretken olunan devredir. Üçüncü dönem ise iş gücünün azaldığı hatta emeklilik yaşamının başladığı dönemdir. Bu dönemde, çoğunlukla çocuklar evlenip aileden ayrılmıştır. İşte üçüncü yaş olarak tanımlanan bu kesim, üçüncü yaş gruplarını oluşturarak üçüncü yaş turizmini gerçekleştirilmektedir.

Üçüncü yaş turizmi belirli bir izne tabi olmayan güvenlik, ilgi ve hoşgörü bekleyen hatta kısmen yardımcı

muhtaç kişilerin de aralarında bulunduğu emekli kesimin katıldığı organize tur ağırlıklıdır. Ancak üçüncü yaş turizminin sadece emekli kesimin katıldığı bir turizm çeşiti olmadığı, emekli olmayan kişilerin de bu organizasyonlara katıldıkları görölmektedir.

Diğer taraftan emeklilik yaşı ölkelerin ekonomik ve sosyal politikalarına göre değişik şekillerde belirlenmektedir. Örneğin, Belçika'da 65 olan emeklilik yaşı, Fransa'da 60, Danimarka'da 67 olabilmektedir. Bu konuda dikkate alınarak ortak yaş aranmaktansa 50 yaş üzerindeki her emekliyi üçüncü yaş turizmine dahil etmek daha uygun olur.

Dünya turizmi içerisinde üçüncü yaş turizmi

Üçüncü yaş turizminin dünyadaki durumunu ortaya koyabilmenin dayanaklarından biride mevcut ve gelecekteki nüfusun miktarı ve özelliklerinin bilinmesidir. Bilim ve teknolojinin hızla ilerlemesi, yaşam standartlarının yükselmesine ve ortalama insan ömrünün uzamasına, dolayısıyla yaşlı nüfusun dünya nüfusu içerisindeki oranın artmasına sebep olmuştur.

Tablo-1'de de göröldüğu gibi dünya ve Avrupa'daki nüfus artıka bu nüfus içerisinde 50 yaş ve üstündekilerin payıda artmaktadır. Ancak bu pay dünya nüfusu içerisinde daha yavaş ve dalgalanma ile artarken, Avrupa'da daha hızlı ve istikrarlı bir artış göstermektedir. Bu bize Avrupa nüfusunun yaşlanma bakımından dünya ortalamalarının üstünde olduğunu göstermektedir.

Tablo-1. Dünyada ve Avrupa'da 50 yaş ve üstü nüfusun durumu

	Dünyada	Avrupa'da
1985 Yılı Nüfusu	4.8 milyar kişi	492 milyon kişi
50 Yaş ve Üstü Nüfus	803.6 milyon kişi	144 milyon kişi
Toplam Nüfus İçinde Oranı	% 16.7	% 29.4
1990 Yılı Nüfusu	5.3 milyar kişi	497 milyon kişi
50 Yaş ve Üstü Nüfusu	888.5 milyon kişi	150 milyon kişi
Toplam Nüfus İçindeki Oranı	% 16.8	%30.1
(*)2000 Yılı Nüfusu	6.3 milyar kişi	503.8 milyon kişi
50 Yaş ve Üstü Nüfus	1.1 milyar kişi	163.7 milyon kişi
Toplam Nüfus İçinde Oranı	% 1.5	% 32.4

KAYNAK : Turizm Bakanlığı (1994), Üçüncü Yaş Turizmi, Ankara.

(*) : Tahm

Ölkemize gelen yabancı ziyaretçilerin % 50.6'sını Avrupa OECD ölkeleri vatandaşları oluşturmakta, OECD ölkelerinden gelen toplam turistlerin payı ise %56.43'tür. Bu nedenle OECD ölkelerindeki gelişmelerin ölkemize turizm sektörüne yansıtacağı muhakkaktır.

ABD ve Avrupa pazarlarında faaliyet gösteren yatırımcılar ve tur operatörleri gelecekteki talebin yapısına göre arz sunma çabalarına şimdiden başlamışlardır. Bu çerçevede klasik aile yani ebeveynlerden ve çocuklardan oluşan aile ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyet gösteren şletmeler, yaşlı nüfusun artışına paralel olarak ürünlerini çeşitlendirme ya da yeni ürünlere yönelme gayretleri göstermektedirler.

Uluslararası turizm hareketleri içerisinde artarak gelişme eğilimi gösteren üçüncü yaş turizmini genelde gelişmiş ölkelerde üye sayıları milyonlara varan sosyal güvenlik kurumlarınca organize edilmektedir.

Elli yaş üzeri kişilerin aile yapıları incelendiğinde genelde aile yapısının daha çok karı ve koca olduğu görölmektedir. Çünkü o yaşa kadar evlenen çocuklar, gelişmiş toplumların yapısı gereği ayrı yaşamaktadır. Emeklilikten sonra oldukça fazla boş zamana sahip olan bu grup mensubu insanlar, kendi aralarında iletişim sağlamak ve boş zamanlarını değerlendirmek için çok çeşitli alanlarda faal olan demekler ve organizasyonlar oluşturmuşlardır. Bu demekler 50 ve üzeri yaştaki insanların yönlendirilmesinde oldukça etkili olmaktadır.

Demeklerin düzenlediği organizasyonların dışında seyahat acentelerinin düzenlediği paket tur programları da bu grubun seyahatlerinde kullandığı diğer bir organizasyondur.

Üçüncü yaş turizminin artan önemi nedeniyle 12-15 Kasım 1992 tarihleri arasında Malta'da "Avrupa Yaşlı Turistler Piyasası" konulu bir konferans düzenlenmiştir. Bu konferansta üçüncü yaş kesimine daha fazla ilgi gösterilmesi gerektiği çünkü üçüncü yaş kesiminin büyüyen bir pazarı temsil ettiği belirtilmiş ve řu ilginç bilgiler ortaya çıkmıştır:

Avrupa ve Birleşik Krallık (Britanya) dünyadaki üçüncü yaş seyahatinin en büyük üreticileridir. Yılda yaklaşık 3 milyon Avrupa'lı üçüncü yaş grubuna mensup turist, denizaşırı seyahate çıkmakta ve beş ülke İspanya, Avusturya, Fransa, Almanya ve İtalya toplam yaşlı ziyaretçilerin %55'ini ağırlamakta ve 1990'da Avrupa'yı ziyaret eden 7.5 milyon Amerikalı'dan yaklaşık 2 milyonunu oluşturan 55 ve üzeri yaştaki insanların sayısının 2000 yılında 56 milyona çıkacağı tahmin ediliyor .

Otel endüstrisi, sezonun yüksek olmadığı dönemler için tur operatörleriyle özel fiyat görüşmeleri yaparak ve yaşlılar için özel imkanlar sağlayarak 3. yaş turizminin gelişimine yardımcı olmaktadır. Buna karşılık zaman konusunda herhangi bir sıkıntılarını olmadığı için üçüncü

yaş grubu seyahatleride ölü sezon diye adlandırılan dönemlerde konaklama işletmelerinin doluluk oranını artırmakta ve mevsimlik faaliyet gösteren işletmelerin yıl içerisindeki çalışma sezonunu uzatmaktadır.

Dünyada en fazla turist gönderen ülkeler sıralamasında ilk on arasında yer alan Avrupa ülkelerinden Almanya'da 5.5 milyon, Britanya'da 3 milyon ve Fransa'da 2 milyon paket tur 55 ve üstü yaştaki insanlara satılmıştır .

Üçüncü yaş turizminde talep profili

Üçüncü yaş turizmine katılan kişilerin, beklentileri açısından diğer turizm türlerine katılan kişilere göre fazla farklılık göstermesine karşın, 50 yaş ve üstü yaş gruplarının oluşturduğu üçüncü yaş turizmi, insan doğasından kaynaklanan sağlık sorunları ile birlikte yaşamak mecburiyetinde olduklarından organizasyonlarda sağlık hizmetlerine daha fazla ihtiyaç duymaktadır.

Organizasyonların genelde bir merkezde veya merkezin belirlediği (yaşlılar ve emekliler dernekleri) kişi veya kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmesi, üçüncü yaş turizminin daha çok kitle turizmi şeklinde yapıldığını göstermektedir. Kitle turizminde seyahatin büyük ölçüde, konaklamanın tümüyle kolektif biçimde gerçekleştiği ve turistlerin grupla bütünleştiği turizm türü olması üçüncü yaş gruplarını oluşturan kişilerin beklentilerinin karşılanması, dolayısıyla tanıtım ve pazarlamanın yapılması, diğer turizm türlerine göre daha kolay ve avantajlıdır.

İnsanlar yaşlandıkça inançlarının daha güçlenmesi nedeniyle, kültürel ve dini amaçlı ziyaretleri ve sağlık sorunlarından dolayı daha çok ılıman iklim ve doğal güzelliklere sahip ülkeleri tercih ettikleri görülmektedir. En önemlisi sezon haricinde seyahat etme eğilimlerinin bulunması, ölü sezonda da turistik işletmelerin doluluk oranlarını artırmakta ve aynı zamanda turistik destinasyonların ekonomisine de katkıda bulunmaktadır.

Üçüncü yaş grubu insanların yaşları gereği diyet türü yemekler, hijyenik koşullar, toplu hareket etme ihtiyacı, saygı ve ilgi, kısa yürüyüş ve gezinti yapılacak alanlar, bölgeyi iyi tanıyan rehber, iyi aydınlatılmış fazla merdiveni olmayan tesisler gibi kolay ve büyük yatırım ekrtirmeyen beklentileri olduğu tesbit edilmiştir .

Bu çerçevede üçüncü yaş turizminde gözardı edilmemesi gerekli hususlar şöyle özetlenebilir :

1. Yaşlılar, gittikleri turistik mahallin ve tesisin temizlik ve rahatlığına dikkat etmektedirler,
2. Yaşlılar tatillerini genellikle kendileri planlamamakta, aksine paket turları tercih etmektedirler. Ancak bu turların seçiminde de azami hassasiyeti göstermektedirler,
3. Yaşlılar için tabiata yönelik yerler, genellikle tercih sebebidir,

4. Fiziki mesafenin fazla olmaması, yaşlılar için çok önemlidir,

5. Yaşlılar, tabiata yönelik yerler yanında güneşi ve sıcak iklimleri sevmektedirler.

TÜRKİYE TURİZMİ AÇISINDAN ÜÇÜNCÜ YAŞ TURİZMİ

Türkiye turizmi hızlı bir gelişme içine girmiştir. Üçüncü yaş turizmine yönelik tedbirler artırıldığı ve imkânlarımız harekete geçirildiği takdirde bu gelişme dahada hızlanacaktır.

Üçüncü yaş turizmi bakımından imkanlarımız

Türkiye destinasyon ülkesi olarak Avrupa'ya mesafe bakımından yakın bir ülkedir. Bu yakınlık, adı geçen ülkelerden üçüncü yaş turizminden yararlanma bakımından bir avantajdır. Diğer taraftan, Türkiye'nin iklimi yaşlı ve emekliler için çok müsait bir özellik arz etmektedir. Bilhassa ilkbahar ve sonbahar aylarında da Akdeniz ve Ege kıyılarında denizden istifade etmek mümkündür. Bu durum, sözkonusu bölgelere ilkbahar ve sonbahar aylarında emekli ve yaşlıları çekebilecek bir faktördür. Unutulmamalıdır ki, ülkemizde iklim, sadece nüfusun dağılışı üzerinde değil, orman ve step gibi bitki örtüsü, iskan şekli, ulaştırma ve iktisadi faaliyetler gibi çeşitli faktörler üzerinde de büyük tesire sahiptir. Bu nedenle etkin tanıtım ve pazarlama faaliyetleriyle sözkonusu mevsimlerde üçüncü yaş turizminden rahatlıkla yararlanılabilir .

ABD ve Japonya'da 50 yaş ve üzeri yaştaki insanların dikkatini çeken golf turizmi de özellikle Antalya yöresinde geliştirilebilecek bir turizm türüdür. Gerek iklim ve coğrafi yapısı, gerekse ulaşım gibi diğer turizm aktivitelerinin gelişmiş olması Antalya'yı golf turizmine elverişli kılmaktadır. Turizm Bakanlığı bu çerçevede 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı içerisinde golf turizmini geliştirme çabalarına başlamıştır. 1990 yılında 14 golf alanı için Ege ve Akdeniz'de yatırım izni verileceği açıklanmıştır.

Kutsal yerlere ziyaret, kültürel turizmin bir parçası olup, özellikle orta yaş üzerindeki kişiler daha çok ilgi duymaktadır. Hac da bu ziyaretlerin bir parçası olup, genellikle 55 yaş ve üzeri kişilerce ifa edilmektedir .

Uygurlukların yuvası olan Anadolu birçok inancı bünyesinde barındırmıştır. Bu nedenle, mukaddes değerlere ilgi duyan kişileri cezbedecek kadar çok çeşitli ziyaret yerleri mevcuttur. Hz. İbrahim'in içine konularak fırlatıldığı mancınık ve içine düştüğü balıklı göl, Eyüp Peygamber'in doğduğu mağara . Kapodokya'da kaya kiliseler, Trabzon'da Sürmene Manastırı, Demre'de Noel Baba'nın evi, Efes'teki Meryem Ana'nın evi, Efes, İznik, Isparta-Yalvaç ve Pamukkale'de Hz. Meryem adına

yapılan ve İncil'de zikredilen ilk yedi kilise, İstanbul Topkapı Sarayı'ndaki Kutsal Emanetler ve mitolojik tanrıların kalıntıları gibi varlıklarımız ilk akla gelen örneklerdir.

Başta Turizm Bakanlığı olmak üzere turizm sektöründe faaliyet gösteren tüm işletmelerin bu potansiyeli üçüncü yaş grubu ve diğer turistlerin hizmetine sunacak tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde bulunmaları gerekmektedir.

Üçüncü yaş grubunun turizme katılımı dendiğinde sadece deniz turizmi akla gelmemelidir. Yeraltı kaynakları bakımından da çok zengin olan ülkemizde termaller ve kaplıcalar başta olmak üzere sağlık turizmine

elverişli muhtelif değerler mevcuttur. İleri yaştaki insanların, romatizmal hastalıklar, bronşit, astım vb. sağlık problemlerinin artması nedeniyle sağlık turizmi geliştirilerek cazip hale getirilebilir.

Türkiye mal ve can güvenliği bakımından da birçok turizm ülkesinden daha emniyetli, daha güvenilir bir ülkedir. Bu durum bütün turistler için önemli olmakla beraber, üçüncü yaş grubu yönünden daha da önemlidir.

Üçüncü yaş turizminin mevcut durumu

Üçüncü yaş turizminin, dış turizm açısından Türk turizmi üzerindeki etkisini daha iyi görebilmek için, öncelikle ülkemize gelen Avrupalı ziyaretçilerin 1995 yılı itibariyle milliyetlerine göre dağılımlarına bakmak uygun olacaktır.

Tablo 2. 1995 yılında ülkemize gelen Avrupalı ziyaretçilerin milliyetlerine göre dağılım

MİLLİYET	GELEN TURİST SAYISI	MİL. PAY %
Almanya	1.656.387	21.44
Avusturya	181.709	2.35
Belçika	107.484	1.39
Danimarka	104.697	1.35
Finlandiya	102.428	1.33
Fransa	251.609	3.26
Hollanda	203.029	2.63
İngiltere	734.721	9.51
İrlanda	24.771	0.32
İspanya	28.787	0.37
İsveç	127.901	1.66
İsviçre	62.813	0.81
İtalya	108.231	1.40
İzlanda	3676	0.05
Lüksemburg	1521	0.02
Norveç	52364	0.68
Portekiz	6535	0.08
Yunanistan	154.224	2.00

KAYNAK: Turizm Bakanlığı (1996) *Turizm İstatistikleri Bülteni*, Yabancılar Genel Müdürlüğü yayını.

Tablo-2'de de görüldüğü gibi adı geçen Avrupa ülkeleri, Türkiye'ye en fazla turist gönderen ülkelerdir. Bu ülkelerin gönderdiği turistlerin toplamı, 1995 yılı itibariyle ülkemize gelen turistlerin %50.64'ünü meydana getirmektedir. Üçüncü yaş turizmini oluşturan 50 yaş ve üstü grubun toplam turist sayısı içindeki payı yaklaşık 800 bin civarındadır. Bu sayı belki bugün için az görülebilir. Fakat yaş ortalaması giderek artan Avrupa'da bu sayıyı yükseltmek için tanıtım ve pazarlamaya önem verilmesi gerektiği açık olarak görülmektedir.

Üçüncü yaş turizmine iç turizm açısından da bakmak gerekir. Gelişmiş ülkelerde turizm ve seyahat bir ihtiyaç iken, ülkemizde ise döviz kazandırıcı bir faaliyet olarak görülmüştür. Ancak Körfez Krizi'nde olduğu gibi kriz dönemlerinde iç turizme önem verilmiştir.

Ülkemizde genel olarak turizme katılım oranı çok düşüktür. Bunun nedeni ise kullanılabilir gelirin düşük olmasıdır. Bu nedenle Türkiye'deki emeklilerin turizme katılmaları, genellikle orta ve alt gelir seviyelerine sahip oldukları için ancak sosyal amaçlı kitle turizmi çerçevesinde mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hiç şüphesiz turizm olayının gerçekleşmesi, en başta kişilerin boş zamanlarına ve mali durumlarına bağlıdır. Dünya genelinde ve ülkemizde çalışan nüfusun ancak yaz aylarında tatil yapabildikleri bilinmektedir. Gidilecek yerin iklim özelliği yanında çocukların okul durumları ve ekonomik problemler ailelerin bu dönemde tatil yapmasını zorunlu kılmaktadır. Bunun sonucu olarak hemen hemen bütün ülkelerde belirli aylarda mevsimlik yoğunlaşma yaşanırken, diğer aylar "ölü sezon" olarak geçmektedir. Dolayısıyla bu durumdan hem turistik işletmeler, hem de işletmenin bulunduğu bölge ile ülke ekonomisi etkilenmektedir.

Mevcut turizm potansiyelinin tüm bir yıl kullanıma sunulması konusunda birçok Avrupa ülkesinde çalışmalar

yapılmaktadır. Bu çalışmalardan en başta geleni de üçüncü yaş turizminin geliştirilmesidir.

Türk turizminde üçüncü yaş turizmini geliştirmek için bazı tedbirlerin alınması ve acilen uygulamaya konulması gerekmektedir. Bu konudaki önerilerimizi aşağıdaki maddeler altında toplayabiliriz:

1. Üçüncü yaş grubunun, turizm hareketlerine katılımından beklentilerini iyi tesbit etmek gerekir. Bu tesbit yapılırsa üçüncü yaş turizminden marjinal fayda sağlanacaktır.

2. Üçüncü yaş grubuna ait turizm ürünü tesbiti yapıldıktan sonra bu konudaki potansiyelimiz ve varlıklarımız özellikle dışardaki üçüncü yaş gruplarına iletilmelidir. Burada tanıtım ve pazarlamaya büyük görevler düşmektedir. Türk turizminin bugün önemli problemi turistik arzda değil, onun pazarlamasıdır.

3. Üçüncü yaş gruplarının özellikle Avrupa'da yoğunlaştığı düşünülürse, bu ülkelerle Türkiye arasında ulaşımı sağlayacak, özellikle hava yollarını daha aktif hale getirmeliyiz.

Turizm alan, bölge ve merkezlerinde de ulaşım problemlerini çözmeliyiz.

4. Üçüncü yaş grubu bol zamanı ve parası olan ve aynı zamanda da kültürlü olan kişilerdir. Bunlara karşı seyahatlerinde; otel, lokanta, kafeterya vb. yerlerde iyi davranılmalıdır. Özellikle ödemelerde tarife dışı uygulama yapılmamalıdır.

5. Genelde ülke güvenliği, özel olarak da turizm bölgelerinde can ve mal güvenliği sağlanmalıdır. Bu durum bütün turistler için geçerlidir, fakat üçüncü yaş grubu daha hassastır.

6. Sağlık konusu üçüncü yaş grubu için çok önemlidir. Turizm işletmeleri tesislerinde veya anlaşma yaptıkları doktorları vasıtasıyla bu konunun üzerine eğilmelidir.

7. Türkiye'deki üçüncü yaş grubu insanlarda kendi aralarında teşkilatlanmaya giderek veya varolan teşkilatlarını aktif hale getirerek bu konuda organize kararlar almak suretiyle üçüncü yaş turizmine daha fazla katılabilirler.□

KAYNAKLAR

Gökdeniz, Ayhan (1995) "Türkiye'ye Gelen Üçüncü Yaş Grubuna Yönelik, Turistler Üzerinde Yapılan Bir Uygulama Örneği," *TÜGEV, Turizmde Seçme Makaleler* 23, TÜGEV Yayını, No:36.

Küçükaltan, Dennen (1992) "Türkiye'de Üçüncü Yaş Turizmi" (*Basılmamış Doktora Tezi*) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şahin, Adem (1991) "Seyahat Acentaları Önemleri Çok, Destekleri Az", *TÜRSAB Turizm Dergisi*, No:100.

Turizm Bakanlığı (1994) *Üçüncü Yaş Turizmi*, Ankara.

Turizm Bakanlığı (1996) *Turizm İstatistikleri Bülteni*, Yayın No:1996/1, Ankara

Türsab Dergisi (1993) Sayı 123, İstanbul, Ekim.